

Panorama **7** territoris

L'objectiu de la col·lecció Panorama 7 Territoris és posar a l'abast de totes les persones i institucions interessades en el desenvolupament estratègic, una sèrie de documents basats en una aproximació prospectiva als reptes i oportunitats de futur del territori de Catalunya. Els textos de la col·lecció, realitzats per experts i institucions capdavanteres, volen ser eines de reflexió i de consulta, entenedores i manejables per a tothom.

ODECAT

Observatori de Desenvolupament
Estratègic a Catalunya

Observatori de Desenvolupament
Estratègic a Catalunya
CAT21

 Generalitat
de Catalunya

La cooperació interregional i el desenvolupament estratègic. La dimensió europea
Josep Roca Cladera i Malcolm C. Burns

Panorama **7** territoris

Panorama **7** territoris

Panorama **7** territoris

La cooperació
interregional i el
desenvolupament
estratègic
La dimensió europea

Josep Roca Cladera
Malcolm C. Burns

 Generalitat
de Catalunya

territoris

Panorama

La cooperació interregional i el desenvolupament estratègic

La dimensió europea

Josep Roca Cladera
Malcolm C. Burns

Centre de Política de Sòl
i Valoracions

Universitat Politècnica de
Catalunya

Generalitat
de Catalunya

Pla governamental
CAT21

ODECAT

Observatori de Desenvolupament
Estratègic a Catalunya

Panorama 7 Territoris és una iniciativa de l'Observatori de Desenvolupament Estratègic a Catalunya (ODECAT) i el Pla Governamental CAT 21 del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya. El seu objectiu és el d'impulsar un procés de reflexió prospectiva i estratègica d'abast territorial per al país en un horitzó de futur. Aquesta iniciativa neix del convenciment profund que davant dels formidables canvis als que estem assistint, cal fomentar la reflexió a mig i llarg termini, que fugi de les conjuntures del moment

El Departament de la Presidència no comparteix necessàriament les opinions expressades pels autors d'aquests treballs.

Edita: Pla Governamental CAT 21
Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Plaça de Sant Jaume, 4
08002 Barcelona

D.L.: B-50.981-2003

ISBN: 84-393-6349-4

Disseny, maquetació i impressió: El Tinter, S.A.L. (empresa certificada ISO 14001 i EMAS)

1. Introducció	5
2. L'ordenació territorial i el desenvolupament estratègic europeu	9
2.1. La Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (PDTE)	12
2.2. El seguiment de la cohesió econòmica, social i territorial	21
3. La cooperació europea interregional i les iniciatives comunitàries	27
3.1. La iniciativa comunitària INTERREG III (2000-2006)	33
3.1.1 <i>Cooperació transfronterera (INTERREG IIIA)</i>	34
3.1.2 <i>Cooperació transnacional (INTERREG IIIB)</i>	40
3.1.3 <i>Cooperació interregional (INTERREG IIIC)</i>	49
3.1.4 <i>Punts de contacte per als programes d'INTERREG III a Catalunya</i>	52
3.2. European Spatial Planning Observation Network (ESPON)	54
4. Conclusions	63
5. Glossari	67
6. Referències i Bibliografia	75

Per a moltes persones, començar a parlar de la dimensió europea o de la política de “Brussel·les”, de qualsevol àmbit de l'àrea de polítiques públiques, els causa una certa inquietud. Sembla que aquestes paraules tinguin una connotació no gaire positiva i més aviat evoquin una burocràcia, com un laberint amb sortides molt rebuscades. No obstant, en realitat la dimensió europea sempre té la seva lògica. Molt sovint el que falta és el coneixement de com travessar aquests laberints i de com trobar les sortides amb facilitat, per poder aprofitar els objectius específics de les iniciatives i programes europeus.

Aquest número de la col·lecció *Panorama 7 Territoris*, està dirigit a examinar temes de la cooperació entre les diferents regions europees pel que fa a la planificació i l'ordenació territorial, i al desenvolupament estratègic, tot aplicat a la nostra realitat catalana. Com una guia de suport a la planificació i el desenvolupament territorial, un dels objectius principals d'aquest treball és trencar amb aquestes connotacions europees negatives. El treball intenta, d'una banda, explicar què és la *dimensió europea* de la planificació i el desenvolupament territorial, i d'altra banda, oferir suport i

orientació per a les administracions i altres entitats, principalment públiques, quant a les oportunitats i possibilitats de participar d'una manera activa en les diverses iniciatives europees, respecte a la cooperació entre les regions europees.

Per entendre bé el que significa *la dimensió europea* d'aquests temes, és aconsellable intentar fer un canvi de l'escala del pensament, des del pensament local i el pensament estrictament regional, com en el cas de Catalunya, fins a un pensament a nivell europeu. Per ajudar en aquest canvi de pensament, la primera part del treball comença examinant importants aspectes de l'ordenació territorial europea i del desenvolupament estratègic, mitjançant una anàlisi dels principals documents i estudis en aquesta matèria, que ofereixen una visió de tot el conjunt de l'espai europeu. Cal destacar la importància de la **Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea** (PDTE) (CEC, 1999), com el document bàsic on es troben els objectius i les orientacions polítiques acordades entre els quinze Estats Membres de la Unió Europea (UE15), respecte a la planificació territorial. Fins fa pocs anys, la retòrica territorial de la Comissió Europea va estar basada en la noció d'una Europa amb un centre gaudint d'un desenvolupament econòmic molt fort i una perifèria amb diversos problemes de desenvolupament. No obstant, la PDTE ofereix un model territorial alternatiu, basat en el desenvolupament d'un sistema urbà policèntric i equilibrat, reforçant la col·laboració entre les zones urbanes i rurals. També promou una millora en les comunicacions i la connectivitat entre les diverses parts del model territorial, i posa èmfasi en les consideracions ambientals i relacionades amb la sostenibilitat. Aquestes idees bàsiques estan vinculades directament amb l'objectiu primari que es troba repetidament en tot

tipus de documentació europea, de reforçar el desenvolupament harmoniós de tota la Unió Europea (UE), per reduir les disparitats entre les regions europees i aconseguir cohesió econòmica, social i territorial.

La segona part del treball examina el tema de la política regional europea, i tracta dels Fons Estructurals i els Fons de Cohesió. Els Fons Estructurals subvencionen diverses iniciatives dirigides a fomentar la cooperació entre les regions europees. En aquest sentit la iniciativa INTERREG és la més coneguda. **INTERREG III (2000-2006)** s'estructura en tres capítols, que conjuntament ofereixen possibilitats de cooperació transfronterera, transnacional i interregional. El treball explora el marc general d'aquests tres capítols, i explica l'aplicació dels diversos programes que afecten Catalunya. També es fa referència a la iniciati-

va de l'**European Spatial Planning Observation Network** (ESPON), que agrupa diversos centres de recerca per millorar el coneixement del desenvolupament territorial europeu, especialment amb la perspectiva de l'ampliació europea, de la UE15 a la UE27.

Així, d'una banda es considera que, per als lectors, aquest esquema els ajudarà a treure l'entrellat de la dimensió europea dels àmbits del desenvolupament estratègic i territorial. D'altra banda, és d'esperar que el contingut d'aquesta guia servirà per augmentar la participació, per part de les entitats catalans, en aquest àmbit, mitjançant les diferents iniciatives comunitàries i els diversos programes de cooperació interregional, als quals es referiran més endavant en aquest treball.

L'ordenació territorial i el desenvolupament estratègic europeu

Tot i que la Unió Europea (UE) no té competències legals per a l'ordenació territorial, durant els últims 10 anys la necessitat de desenvolupar una estratègia per conduir el desenvolupament del territori europeu va sorgir com un punt molt important pel que fa a l'agenda política de la UE. El creixent interès en el territori com a instrument per millorar la coordinació de les polítiques sectorials a nivell europeu té els seus orígens en les polítiques comunitàries per al desenvolupament sostenible i per a la integració europea a través del Mercat Únic Europeu, i la Unió Econòmica i Monetària.

A partir de 1993, es va començar l'elaboració d'un document amb una estratègia espacial i territorial. Aquesta "estratègia" – la **Perspectiva de Desenvolupament del Territori Europeu: per un desenvolupament equilibrat i sostenible de la Unió Europea (PDTE)** (CEC, 1999), però també coneguda com l'**European Spatial Development Perspective (ESDP)** i l'**Estratègia Territorial Europea (ETE)** - va ser aprovada l'any 1999. Des d'aquest moment per primera vegada va existir un marc general per al desenvolupament estratègic i territorial a través de l'espai europeu.

La PDTE intenta proporcionar una visió compartida per al futur teixit de desenvolupament en la Comunitat Europea. Re-

presenta un marc general per a mesures espacials efectives i proporciona una visió per la presa de decisions públiques i privades i per ajudar en la formulació de les polítiques i accions comunitàries. La PDTE ajudarà a trobar la manera correcta per a la integració de les diverses estructures polítiques, els requeriments europeus territorials en política i – segons les competències existents – interrelacionar les tasques de les diferents administracions.

De tota manera, abans d'entrar a examinar el contingut d'aquest document tan clau, es considera oportú fer un petit repàs dels diversos estudis que van contribuir a l'evolució d'aquesta dinàmica i al desenvolupament d'aquesta comprensió de l'ordenació territorial a escala europea.

L'EVOLUCIÓ DEL DESENVOLUPAMENT DE LA PLANIFICACIÓ TERRITORIAL EUROPEA

L'any 1984 el Consell d'Europa va preparar la Carta de Torremolinos – la Carta d'Ordenació Territorial/Regional Europea. La Carta de Torremolinos va intentar aconseguir un desenvolupament socioeconòmic de les regions europees, augmentar la qualitat de vida, una gestió responsable dels recursos naturals i la protecció del medi ambient, i l'ús racional del sòl. Va fer una crida cap a la cooperació internacional per dur a terme una “ordenació territorial europea de veritat”.

L'Acta Única Europea (1987) així com els passos cap al Mercat Únic (1992) van augmentar la preocupació europea pels models de desenvolupament regional. La Direcció General per a la Política Regional i Cohesió (ara coneguda només com “Direcció General de Política Regional”) va començar a jugar un paper destacat en impulsar una visió compartida de l'ordenació territorial a l'escala europea.

L'any 1991 la Comissió va publicar l'estudi **Europa 2000: Perspectives per al desenvolupament del territori europeu** (CEC, 1991). Aquest estudi va analitzar les pressions sobre el

territori europeu producte de desenvolupaments socioeconòmics, així com de les intervencions regionals, estatals i comunitàries. **Europa 2000** va identificar dues regions principals de creixement. Aquestes regions van ser el Nord-Oest d'Europa i el “Nord del Sud”, un cinturó que es va estendre des del Nord-Est d'Espanya fins al Nord d'Itàlia i el Sud d'Alemanya. Aquest informe va posar en relleu la necessitat d'un desenvolupament equilibrat i harmoniós del territori comunitari.

Un altre estudi en la mateixa línia - **Europa 2000+: Cooperació per al desenvolupament de l'ordenació territorial** (CEC, 1994) - va ser publicat l'any 1994. Aquest estudi va actualitzar i estendre l'anàlisi de **Europa 2000**, i va reclamar la necessitat per a la cooperació en l'àmbit de l'ordenació territorial a través del territori europeu.

L'any 1991 s'havia establert el Comitè de Desenvolupament Territorial, que va agrupar els ministres de política territorial dels estats membres. El mateix any es va publicar una ponència molt important de la Universitat de Dortmund, a Alemanya, que va sostenir el cas d'un sistema policèntric de ciutats com una alternativa al domini d'unes quantes ciutats grans. També l'any 1991 l'Agència Nacional de Planificació Física dels Països Baixos va publicar un informe que va desenvolupar el concepte d'ordenació territorial supranacional, i va sostenir que la planificació estatal o nacional hauria de tenir en compte aquesta dimensió. El Tractat de Maastricht (1992) va introduir la idea de desenvolupar conscientment la infraestructura del transport a l'escala europea, a través de la Xarxa de Transport Transeuropea (XTT).

La reunió del Consell Informal de Ministres de l'Ordenació Territorial a Leipzig el 1994 va adoptar tres objectius estratègics fonamentals per al territori europeu:

- La cohesió econòmica i social
- El desenvolupament sostenible
- El reforçament de la coherència del continent europeu

També es va acordar uns principis clau:

- Cap a un sistema urbà més equilibrat i policèntric
- Paritat d'accés a les infraestructures i el coneixement
- Gestió prudent i sostenible del patrimoni natural i cultural d'Europa

El Consell de Leipzig va instar el Comitè de Desenvolupament Territorial a redactar l'esborrany d'una PDTE. El Consell va acceptar una proposta de la Comissió pel que fa a la creació d'una xarxa de centres de recerca d'ordenació territorial que formaria un Observatori Europeu de canvis i ordenació territorial, que va ser l'origen d'European Spatial Planning Observation Network (ESPON). (Vegeu l'apartat 3.2) Es va aprovar l'**European Spatial Development Perspective (ESDP)** a la reunió del Comitè Informal de Ministres de l'Ordenació Territorial celebrada a Potsdam el mes de maig de 1999.

• **2.1 La Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (PDTE)**

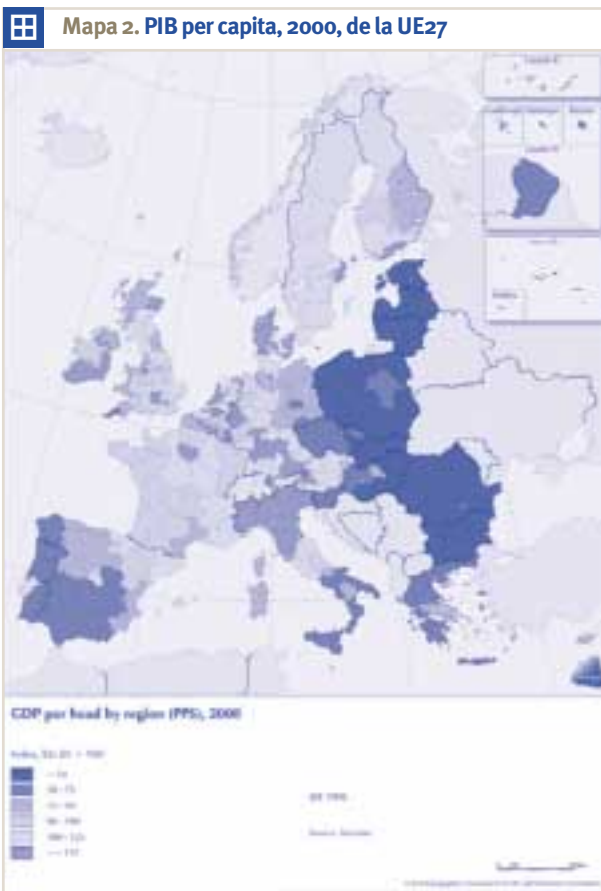
La Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (PDTE) (CEC, 1999) s'estructura en dues parts. La primera part - Per un desenvolupament equilibrat i sostenible del territori de la UE: la contribució de les polítiques de desenvolupament territorial - planteja els criteris d'ordenació del territori, mentre que la segona part - El territori de la UE: tendències, perspectives i reptes- ofereix una anàlisi de diversos aspectes del desenvolupament territorial amb importància a escala territorial europea. D'aquesta manera la PDTE analitza tendències de l'ordenació territorial europea, conté un acord sobre els objectius polítics per al territori de la Unió Europea (UE), i fa referència a les possibilitats per a la seva aplicació.

La PDTE ofereix una descripció detallada del territori europeu, de la situació europea actual, així com de les tendències, perspectives i reptes durant els propers anys. No obstant, aquesta descripció no està restringida al territori de l'UE15, sinó que es dedica tot un capítol als països candidats de l'ampliació, cosa que es presenta com “un desafiament suplementari per a la política europea del desenvolupament territorial” (Part A. Secció 5).

La PDTE destaca els desequilibris econòmics que d'entrada dificulten la realització d'un desenvolupament regional i territorial equilibrat, així com sostenible (Vegeu Mapa 2). Per exemple, posa en relleu la potència econòmica de la zona central de la UE, especialment la zona de l'anomenat ‘pentàgon’, formada per les metròpolis de Londres, París, Milà, Munic i Hamburg, on es produeix un 50% del PIB europeu, però on es troba només un 40% de la població comunitària, en una àrea que ocupa un 20% del territori europeu. Aquesta zona es veu com l'única zona d'integració econòmica global a Europa. L'absència d'altres zones destacades de creixement a Europa representa un desavantatge comparat amb altres blocs comercials com per exemple els Estats Units. Per tant, la PDTE considera la creació de noves zones d'importància econòmica com una necessitat per a la competitivitat futura de la UE.

També a la PDTE es troba una preocupació pel tema de la cohesió social. Al llarg del front sud de la UE, des de Portugal passant pel sud d'Espanya, pel sud d'Itàlia i fins a Grècia, així com els nous Länder alemanys, el PIB per capita se situa aproximadament entre el 50% i el 65% de la mitjana europea. Encara que aquesta diferència està en un procés de reducció gradual, les disparitats regionals segueixen essent altes i a més, la previsió és que creixeran després de l'ampliació de la UE cap a l'est, programada a partir de l'any 2004.

Aquestes disparitats van contribuir a una representació del territori europeu basada en una dicotomia de centre-perifèria, on es troba un centre pròsper i dinàmic que contrasta amb una perifèria subdesenvolupada i remota geogràficament. És clar que dins d'un model d'aquest tipus, Catalunya pertany a la part perifèrica.

ELS OBJECTIUS FONAMENTALS DE LA PDTE

Considerant aquestes disparitats regionals, segons la PDTE totes les persones responsables del desenvolupament territorial haurien de ser molt conscients dels objectius subjacents en el desenvolupament espacial. La PDTE reitera l'objectiu fonamental de la Unió Europea d'aconseguir un desenvolupament equilibrat i sostenible, especialment a través de reforçar la cohesió social i econòmica. Fa referència a la molt coneguda definició de desenvolupament sostenible, que es troba a l'Informe Brundtland de les Nacions Unides, destacant el fet que també té a veure amb el desenvolupament territorial equilibrat. Per tant, *“això significa, en concret, haver de reconciliar les demandes socials i econòmiques sobre l'ús del sòl amb les funcions ecològiques i culturals de cada àmbit, tot contribuint paral·lelament a un desenvolupament territorial sostenible que alhora sigui equilibrat en l'àmbit regional.”* Tenint en compte aquestes consideracions, la PDTE conjectura que la UE pugui evolucionar des d'una Unió Econòmica cap a una Unió Mediambiental, i eventualment cap a una Unió Social. (apartat 17).

En conseqüència d'aquesta anàlisi, els tres objectius principals de la PDTE són els següents:

1. la cohesió econòmica i social
2. la conservació dels recursos naturals i del patrimoni cultural
3. la competitivitat més equilibrada del conjunt del territori europeu

De tota manera, per aconseguir un desenvolupament territorial més equilibrat, aquests tres objectius han de seguir-se simultàniament en totes les regions de la UE i tenir-se en compte en les seves interaccions. Els objectius

plantejats per la PDTE haurien de ser seguits pels governs i les diferents institucions europees en els àmbits estatal, regional i local (apartat 18).

La PDTE reconeix que les mesures de desenvolupament territorial han de promoure un desenvolupament sostenible a través d'una estructura d'assentaments equilibrada. A més, la PDTE recapitula els tres objectius centrals en la política per al desenvolupament territorial de la Unió Europea, identificats l'any 1994 pels Ministres responsables de l'Ordenació Territorial. És a dir:

1. El desenvolupament d'un sistema de ciutats equilibrat i policèntric, i una nova relació camp-ciutat,
2. Assegurar la igualtat d'oportunitats en l'accés a les infraestructures i al coneixement,
3. El desenvolupament d'un creixement sostenible, una gestió prudent dels recursos i una protecció del patrimoni cultural i natural.

La PDTE destaca el repte representat per reforçar les zones europees més febles i millorar per damunt de les fronteres nacionals les condicions de vida i de treball en zones que no comparteixen els mateixos graus de desenvolupament. Per tant, és imprescindible reconciliar els objectius de desenvolupament amb els objectius d'equilibri i de protecció. L'única manera d'aconseguir un desenvolupament equilibrat i sostenible per al conjunt del territori europeu és a través de determinar l'èmfasi que s'ha de donar als objectius i la manera d'interrelacionar-se segons les circumstàncies locals (apartat 20).

Tornant l'atenció amb més especificitat a la secció que tracta dels objectius polítics i a les alternatives per al territori europeu, la PDTE reitera que a causa de la diversitat de formes de desenvolupament que es troben i de la dife-

rent manera com afecten les diverses mesures de la Comunitat en les múltiples regions, les administracions locals i regionals de la UE no estan convergint automàticament cap a un territori regionalment més equilibrat en el marc de la Unió Econòmica i Monetària (UEM). Per això és necessari que adoptin “*mesures espacialment diferenciades, dins del marc d'oportunitats que ofereix la integració europea, de cara a aconseguir un desenvolupament sostenible de la UE i, d'aquesta manera, territorialment equilibrat*” (apartat. 64).

Per aquesta raó la PDTE ofereix una sèrie de finalitats espacials del desenvolupament territorial i d'alternatives polítiques que totes les autoritats i els organismes governamentals haurien de prendre en consideració. (apartat 65). Lògicament els moments clau de prendre en consideració aquestes finalitats espacials i alternatives polítiques són quan s'ha d'elaborar o revisar un pla o una estratègia territorial, que sigui d'escala local, regional o (trans)nacional.

Les finalitats de desenvolupament espacial corresponen a tres blocs significatius relacionats amb el model territorial europeu; la connectivitat entre les diverses parts del model territorial; i el marc general de la sostenibilitat.

És importat destacar el fet que el model territorial de centre-perifèria que fins ara ha caracteritzat el territori europeu va rebre moltes crítiques pel fet de generalitzar massa la seva interpretació de la realitat territorial. Tot i que el centre va representar la zona més desenvolupada econòmicament, aquesta caracterització va ignorar l'existència d'àrees deprimides, de la mateixa manera que es trobaven llocs de desenvolupament en les zones més perifèriques, al contrari de la caracterització de territoris menys desenvolupats segons el model territorial estrictament de centre-perifèria. És precisament aquesta imatge polaritzada

del territori europeu que la PDTE intenta qüestionar a través de promoure un model de desenvolupament més policèntric. Dins de la PDTE no s'utilitza el concepte de policentricitat per explicar un fenomen existent o en desenvolupament. En canvi, s'utilitza el fenomen com una agenda normativa per aconseguir dos objectius polítics que moltes vegades estan en conflicte. D'una banda, la idea és fer la UE més competitiva econòmicament en el mercat mundial; i d'altra banda, augmentar-hi el grau de cohesió social i territorial i fer-hi un lloc més equitatiu.

Per tot això, el **model territorial** de la PDTE preveu el desenvolupament d'un sistema urbà policèntric i en equilibri, així com el reforç de la col·laboració entre les zones urbanes i les rurals. Això implica vèncer el vell dualisme, ja fora d'època, entre la ciutat i el camp (Vegeu la Secció 3.2 i les Opcions polítiques 1-23).

Pel que fa a la **connectivitat entre les diverses parts del model territorial** la PDTE planteja la promoció de plans de transport i comunicacions integrals, que afavoreixen el desenvolupament policèntric del territori de la UE i que necessàriament es corresponguin amb les condicions de partida de les ciutats i regions europees, per facilitar-ne la integració a la UEM. En el futur, s'hauran de desenvolupar unes oportunitats semblants pel que fa a l'accés a les infraestructures i al coneixement, la qual cosa significa modular les solucions segons les diferents regions (Vegeu la Secció 3.3 i les Opcions polítiques 24-39).

Quant al **marc general de la sostenibilitat**, la PDTE afavoreix el desenvolupament i la protecció del patrimoni natural i cultural a través d'una gestió assenyada. En l'actual estadi de globalització, aquestes mesures contribueixen al manteniment i l'aprofundiment de la identitat regional i al manteniment de la diversitat natural i cultural de les

ciutats i regions de la UE (Vegeu la Secció 3.4 i les Opcions polítiques 24-39).

L'APLICACIÓ DE LA PDTE

La PDTE reconeix que, pel que fa a l'aplicació de les seves opcions polítiques, les diverses estructures governamentals i administratives dels estats membres hauran de tenir en compte els conflictes sectorials i espacials, així com les dificultats temporals, amb el fi de definir les prioritats adequades. Això requereix noves modalitats de cooperació, que d'acord amb els principis de la PDTE, hauran de ser de caràcter voluntari. L'aplicació de les opcions polítiques es basa en el principi de la subsidiarietat. Per tant, és necessària una cooperació estreta, d'una part, entre les polítiques sectorials i els responsables del desenvolupament territorial en tots els nivells (cooperació horitzontal) i, d'altra part, entre les polítiques a escala comunitària i les polítiques a nivell transnacional, regional i local (cooperació vertical). La cooperació és clarament la clau d'una política integrada de desenvolupament territorial i representa un valor afegit en relació amb l'actuació de les polítiques sectorials de manera aïllada (apartat 161).

Segons la PDTE, una política integral de desenvolupament territorial a escala de la UE ha de combinar les diferents opcions polítiques per al desenvolupament de certes zones, de manera que les fronteres nacionals i els altres impediments administratius no representin un obstacle per al desenvolupament. La PDTE proporciona el marc per a l'aplicació integral de les opcions polítiques. No obstant, posa en relleu el fet que la seva aplicació no és l'objecte d'una única autoritat, sinó que abasta la responsabilitat d'un gran nombre d'autoritats encarregades del desenvolupament territorial (ordenació territorial, planejament

regional i urbanístic) i de la planificació sectorial. Per això és necessari que les opcions polítiques es distingeixin les unes de les altres en funció del seu àmbit d'aplicació territorial (apartat 162).

La PDTE estableix tres nivells per a la cooperació territorial:

- El nivell comunitari
- El nivell transnacional/nacional
- El nivell regional/local

Per a cada un d'aquests tres nivells territorials, la PDTE ofereix una sèrie de propostes, dels quals la cooperació a nivell transnacional té una importància especial (Vegeu Seccions 4.2. L'aplicació de la PDTE a l'escala comunitària; 4.3. Cooperació transnacional entre els estats membres; 4.4. La cooperació transfronterera i interregional, 4.5. L'aplicació de la PDTE als estats membres; i 4.6. La importància de la PDTE per a la cooperació internacional i paneuropea).

Segons la PDTE, estratègies i programes d'un caràcter transnacional poden contribuir a distingir l'aplicació de les diverses polítiques sectorials comunitàries, i al mateix temps afavorir la coordinació de polítiques comunitàries respecte a les polítiques dels àmbits nacional, regional i local (apartat 163).

CONCLUSIÓ

Per concloure aquesta anàlisi de la PDTE es considera important posar en relleu que es va elaborar la PDTE per complir tres funcions principals a nivell europeu. És a dir, abordar les diferències espacials de benestar i prosperitat (encara que els Fons Estructurals tenen un paper important amb aquest objectiu per a un desenvolupament més equilibrat);

optimitzar els entorns empresarials a través d'abordar l'atur, la congestió de trànsit, i les amenaces al patrimoni cultural i natural; i proporcionar un marc espacial per a l'avaluació dels impactes espacials de les polítiques sectorials europees.

També és important recordar que encara que la PDTE és un document de caràcter orientador, sense capacitat legal per obligar, proporciona un marc de mesures per facilitar la cooperació en temes de planejament i ordenació territorial a través de les fronteres estatals, regionals i locals. Per tant, es tracta de la voluntat dels estats membres i regions de la UE d'aplicar els principis de la PDTE. No obstant, existeixen diverses formes de finançament comunitari, com per exemple el programa comunitari INTERREG, un dels principals programes de cooperació transnacional i interregional. La segona secció d'aquest treball examina aquest programa i ofereix una explicació de la seva incidència a Catalunya.

• 2.2 El seguiment de la cohesió econòmica, social i territorial

Segons el Tractat de la Unió Europea (CEC, 2002), hi ha una obligació jurídica per part de la Comissió Europea de preparar un informe cada tres anys sobre el progrés cap a l'assoliment de la cohesió econòmica i social. El primer d'aquests informes va ser aprovat l'any 1996 i el **Segon Informe sobre la Cohesió Econòmica i Social**, el més recent, va ser adoptat per la Comissió Europea el 31 de gener de 2001 (CEC, 2001).

Aquest Segon Informe - que porta el subtítol 'Unitat, Solidaritat, Diversitat per a Europa, la seva gent i el seu territori' - examina la situació i les tendències; la contribució de

les polítiques comunitàries a la cohesió econòmica i social; i els resultats de la política de la cohesió econòmica i social.

El Segon Informe és important pel fet que dedica tot un capítol a l'anàlisi de la situació i les tendències cap a la cohesió territorial. És a dir, que sembla una afirmació del pes que s'està guanyant el concepte de la cohesió territorial, i la importància de les consideracions territorials per aconseguir la cohesió entre els diversos estats membres i regions de la Unió Europea (UE), ara amb l'objectiu addicional a llarg termini d'aconseguir cohesió entre els estats de la futura UE27.

El Capítol I.3 del Segon Informe – *Cohesió territorial: cap a un desenvolupament més equilibrat* – ratifica els objectius de la PDTE (CEC, 1999). En primer lloc, examina el caràcter centralitzat de la UE i després analitza els diferents territoris de la UE – és a dir, les àrees urbanes, les àrees rurals; les regions frontereres; i les àrees amb característiques geogràfiques específiques (àrees de muntanya, àrees litorals i marítimes, i illes).

Pel que fa a les àrees urbanes, aquest capítol destaca la importància de fomentar centres de creixement per aconseguir un desenvolupament policèntric. Posa en relleu que les connexions entre els centres urbans, i entre ells mateixos i les àrees rurals, són molt importants per al desenvolupament econòmic. A la UE, les àrees centrals tenen els nivells de dotacions d'infraestructures més alts i les xarxes urbanes més desenvolupades. Segons l'Informe, els estudis previs per contribuir a l'elaboració de la PDTE van dividir les regions de la UE en sis categories. Pel que fa a les regions urbanes, aquests estudis van destacar les regions dominades per una gran àrea metropolitana; les regions urbanes amb una alta densitat de població amb un desenvolupament econòmic policèntric o difús; i les regions amb una alta

densitat de població en àrees urbanes, però alhora amb àrees rurals on es trobava desenvolupament policèntric.

En conseqüència, l'Informe planteja que es pot trobar un desenvolupament policèntric a dos nivells:

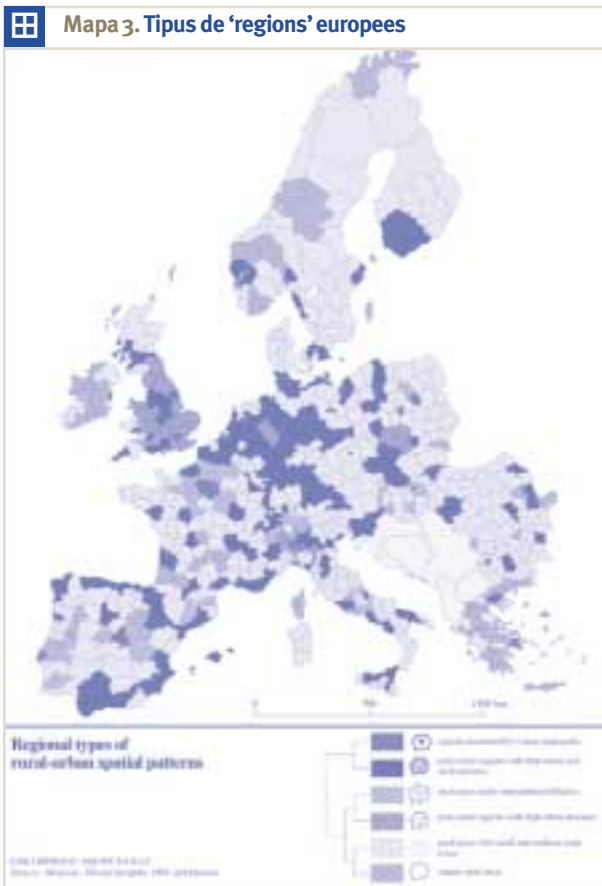
- A través del territori de la UE, amb uns quants centres dinàmics de desenvolupament, en lloc de la tendència actual de concentrar l'activitat econòmica en uns llocs, i amb altres llocs més perifèrics
- Al nivell de la regió, en àrees on es troben diversos centres urbans, sovint inter-connectats, en lloc d'un únic centre dominant. Els exemples típics són els de la Randstadt, als Països Baixos, i el Rin/Rhur, a Alemanya, en contrast amb París i Londres.

En general, les regions centrals conformen un model policèntric de desenvolupament. En canvi, a les regions perifèriques, les àrees rurals amb ciutats petites i mitjanes són més importants.

En el nostre cas, les Províncies de Barcelona i Tarragona figuren com a 'regions' caracteritzades pel seu policentrisme amb altes densitats urbanes i rurals. Lleida apareix com una 'regió' amb una alta densitat de població, i Girona figura com una àrea rural amb pobles petits i mitjans. (Vegeu Mapa 3)

Cal afegir les següents prioritats generals de caràcter *territorial*, quant als problemes així com les oportunitats a llarg termini per a la UE, que apareixen al Segon Informe per a la futura política de la cohesió:

Les regions menys desenvolupades. Segueix com la prioritat principal de la política de cohesió de la UE i el Segon Informe confirma l'existència de diferències importants dels ingressos i de les oportunitats entre les regions menys desenvolupades i la resta de la Unió, encara que es pot veure un procés gradual de convergència al cas de la UE15.

La qüestió urbana, que es troba al cor dels canvis econòmics, socials i territorials. Les ciutats són els llocs principals, per anar a l'encalç d'una estratègia de cohesió i desenvolupament sostenible.

La diversificació de les àrees rurals. Aquestes àrees rurals segueixen experimentant canvis d'una gran escala. El futur d'a-

questes àrees depèn de la seva vinculació amb altres àrees, incloent-hi els pobles i les ciutats.

La cooperació transfronterera, transnacional i interregional. Aquesta forma una de les prioritats principals per a la UE, per promoure la integració i reduir la fragmentació econòmica i social creada per les fronteres estatals. El mercat integral i la cooperació transfronterera han permès a les regions frontereres integrar-se amb la resta de la UE.

Àrees experimentant una reestructuració industrial. La tornada al creixement sostingut en el conjunt del continent europeu, fins a cert punt va ocultant els molt sovint seriosos efectes territorials i regionals de la reestructuració industrial.

Àrees amb desavantatges forts geogràfics o naturals. En algunes parts de la UE, els esforços per aconseguir la integració completa amb la resta de l'economia europea van tenir dificultats, a causa dels desavantatges geogràfics o naturals.

Com que l'elaboració d'aquests informes és triennial, la publicació d'un Tercer Informe s'espera per al començament del 2004. De tota manera, és molt probable que l'aspecte de la cohesió territorial anirà guanyant importància en aquests Informes, a mesura que les administracions públiques vagin fent més cas al contingut de la PDTE i participant més en projectes de cooperació transfronterera, transnacional i interregional, que és el tema principal de la següent secció d'aquesta guia.

La cooperació europea interregional i les iniciatives comunitàries

La Unió Europea (UE) en el seu conjunt és una de les zones d'activitat més pròsperes del món. No obstant, les disparitats entre els quinze estats membres (UE15) són molt significatives, i ho són encara més entre les seves regions (NUTS III), com es pot comprovar comparant la mesura de Producte Interior Brut (PIB) per capita com s'indica al Mapa 2. (Vegeu l'apartat 2.1)

L'Article 158 del Tractat de Maastricht (CEC, 2002) té l'objectiu de reforçar el desenvolupament harmoniós de tota la Unió Europea. Com s'ha vist abans en aquest treball, en les seccions que tracten de la cohesió econòmica i social, i més recentment també de la cohesió territorial, la política territorial europea està encaminada a promoure un nou model territorial per a l'espai europeu. La importància posada en les recomanacions de la PDTE (CEC, 1999) per aconseguir el desenvolupament d'un sistema urbà policèntric i equilibrat, així com el reforçament de la cooperació entre les zones urbanes i rurals, és indicatiu del desig tan de la Comissió Europea com dels Estats Membres de superar el model territorial que fins fa poc va predominar, és a dir, el model de centre-perifèria.

Lògicament tot això implica un procés llarg que requereix paciència. Entre establir els objectius d'aquest nou model territorial i aconseguir un sistema urbà europeu policèntric, hi ha molt camí per córrer. Des de fa quasi quaranta anys, la manera adoptada per la Comissió Europea per 'reduir' les diferències entre les regions de la UE va ser mitjançant l'anomenada política regional europea, finançada pels Fons Estructurals i el Fons de Cohesió.

La política regional europea permet la transferència de més del 35% del pressupost de la Unió, alimentat en gran part pels Estats membres més pròspers, cap a les regions més desfavorides. Es tracta d'una forma d'actuar que afavoreix no solament els països beneficiaris, sinó també els països contribuents nets al pressupost comunitari, les empreses dels quals es beneficien al seu torn d'importants possibilitats d'inversió i de transferència de coneixement econòmic i tecnològic, sobretot cap a les regions en les quals determinades activitats econòmiques encara no s'han posat veritablement en marxa.

ELS FONS ESTRUCTURALS

Quatre Fons Estructurals constitueixen els principals instruments financers mitjançant els quals es desenvolupa la política estructural i de cohesió de la Unió Europea.

1. La secció "Orientació" del Fons Europeu d'Orientació i de Garantia Agrícola (FEOGA-O), en funcionament des de l'any 1964, té l'objectiu de millorar les estructures agràries i els processos de transformació i comercialització agrària. FEOGA-O finança accions de desenvolupament rural i d'ajuda als agricultors, principalment en les regions menys desenvolupades. La secció "Garantia" d'aquest Fons dona suport també al desenvolupament rural en el marc de la política agrària comuna en les altres regions de la Unió.

2. El Fons Social Europeu (FSE) des de l'any 1960 promou la inserció professional dels desocupats i dels grups desafavorits, principalment a través del finançament d'accions de formació i de sistemes d'ajuda a la contractació laboral.
3. El Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) finança infraestructures, inversions productives per crear ocupació, projectes de desenvolupament local i ajudes a les PIME. Aquest fons va ser creat l'any 1975 i té l'objectiu de corregir els principals desequilibris regionals europeus.
4. L'Instrument Financer d'Orientació de la Pesca (IFOP) va ser creat el 1993 per finançar les accions estructurals en el sector de la pesca i l'aqüicultura.

És important destacar el fet que els Fons Estructurals no financen projectes aïllats, sinó programes plurianuals de desenvolupament regional, definits conjuntament per les regions, els Estats membres i la Comissió Europea. Tenen en compte les directrius proposades per la Comissió al conjunt de la Unió Europea.

Tanmateix, dels quatre Fons Estructurals, el del FEDER és el més relacionat amb els temes de cooperació i equilibri territorial d'aquest treball. Aquests recursos s'atorguen a les regions emmarcades en els Objectius núm. 1 i núm. 2, la cooperació entre les regions (INTERREG III), el desenvolupament sostenible de ciutats o barris en crisi (URBAN II) i la creació d'estratègies innovadores a favor de la competitivitat regional (Accions Innovadores).

OBJECTIU NÚM. 1

Les zones subvencionables de l'Objectiu núm. 1 són les regions menys pròsperes de la UE amb un producte interior brut (PIB) inferior al 75% de la mitjana comunitària.

L'Objectiu núm. 1 constitueix la principal prioritat de la política de cohesió de la UE.

En el període 2000-2006, podran rebre ajuts al voltant de cinquanta regions, que representen el 22% de la població europea. Els Fons Estructurals permetran adossar-se a l'arrencada de les activitats econòmiques d'aquestes regions, dotant-les de l'equipament bàsic del qual encara manquen, adaptant i millorant el nivell de formació dels recursos humans i afavorint les inversions en les empreses.

OBJECTIU NÚM. 2

Les zones subvencionables de l'Objectiu núm. 2 són les regions amb deficiències estructurals, que s'integren per quatre tipus de zones: industrials, rurals, urbanes i zones dependents de la pesca. Per tant, les subvencions estan dirigides a corregir aquestes dificultats estructurals. Aquestes zones pertanyen a regions, el nivell de desenvolupament de les quals se situa entorn de la mitjana comunitària però que, a la seva escala, pateixen aquests quatre diferents tipus de dificultats socioeconòmiques, i que, sovint, són la causa d'una taxa d'atur elevada.

Com es pot veure al Mapa 4, pràcticament tot el territori català es beneficia de la classificació com a zones subvencionables de l'Objectiu núm. 2. Les principals excepcions són àrees dels municipis de Badalona, Barcelona, Girona, l'Hospitalet de Llobregat, Lleida i Santa Coloma de Gramenet.

EL FONS DE COHESIÓ

Encara que els principals programes de cooperació territorial provenen del FEDER, fent aquest repàs de la política regional europea, cal fer referència al Fons específic que intervé a Espanya, Grècia, Irlanda i Portugal, on les

infraestructures de transport i de protecció del medi ambient són encara insuficients. Es tracta del Fons de Cohesió, que va ser creat el 1993 per ajudar els quatre Estats membres menys pròspers de la UE. Aquest fons intervé en el conjunt dels seus territoris per finançar grans projectes en matèria de medi ambient i de transport.

Tot i que Espanya pertany al grup d'aquests països de la cohesió i que ocupa una posició perifèrica dintre de l'actual configuració espacial i territorial de la UE, Catalunya es destaca pel seu desenvolupament econòmic regional. Quant a la mesura de Producte Interior Brut (PIB) per capita, Catalunya se situa gairebé en la mitjana europea.

De tota manera, es considera que la nova configuració europea que resultarà de l'ampliació de la UE, proposada per començar a partir de l'any 2004, no canviarà la situació geogràfica perifèrica d'Espanya. A més, el centre de gravetat polític i econòmic de la futura UE27 coincidirà amb l'actual.

INICIATIVES TERRITORIALS COMUNITÀRIES

La Unió va concebre quatre programes específics, les iniciatives comunitàries, per trobar solucions comunes a problemes que existeixen a tot el territori europeu. Aquests quatre programes es beneficien amb una dotació dels Fons Estructurals, però cada iniciativa és finançada per un únic Fons.

• Interreg III

Aquesta iniciativa fomenta les cooperacions transfronteres, transnacionals i inter-regionals, és a dir, la formació de cooperacions que superen les fronteres, per afavorir l'ordenació equilibrada de territoris pluriregionals. INTERREG depèn del FEDER.

• Urban II

Urban II suporta més concretament les estratègies innovadores de rehabilitació de ciutats i de barris en crisis. La iniciativa rep finançament del FEDER.¹

¹ Actualment només hi ha un cas català que es beneficia d'aquesta iniciativa, concentrat en el barri de la Mina, al municipi de Sant Adrià de Besòs.

- **Leader +**

Aquesta iniciativa té com a finalitat reunir els agents socioeconòmics dels territoris rurals, per reflexionar sobre noves estratègies locals de desenvolupament sostenible i és finançada pel FEOGA-Orientació.

- **Equal**

Equal és finançada pel FSE i intenta eliminar els factors que donen lloc a les desigualtats i a les discriminacions en l'accés al mercat de treball.

A continuació s'examinen les iniciatives dels diversos tipus de cooperació entre les regions d'INTERREG III, posant l'èmfasi en l'aplicació de cadascuna d'aquestes iniciatives a la realitat territorial catalana.

- **3.1 La iniciativa comunitària INTERREG III (2000-2006)**

INTERREG III és la iniciativa comunitària del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), a favor de la cooperació entre regions de la Unió Europea durant el període 2000-2006.

L'objectiu de la nova fase d'INTERREG consisteix a augmentar la cohesió econòmica i social en la Unió Europea, fomentant la cooperació transfronterera, transnacional i interregional, així com el desenvolupament equilibrat del territori. Es presta una especial atenció a la col·laboració entre les regions ultraperifèriques i aquelles situades en les fronteres externes de la Unió amb els països candidats a l'adhesió.

Aquesta iniciativa està orientada preferentment a projec-

tes de cooperació on hi ha present una administració pública. En aquest marc, també és factible la participació del sector privat.

Aquesta iniciativa es divideix en tres capítols generals:

- 1) Capítol A : Cooperació transfronterera
- 2) Capítol B : Cooperació transnacional
- 3) Capítol C : Cooperació interregional

Dintre de cadascun d'aquests capítols, el territori europeu es divideix en una sèrie d'espais o macroregions, on s'apliquen uns Programes Operatius amb diferents pressuposts, que fan referència a les pròpies realitats territorials d'aquests espais. De tant en tant hi ha convocatòries públiques per a la presentació de projectes de 'cooperació', d'acord amb els Programes Operatius, respecte als temes prioritaris, i més específicament als eixos principals i les mesures corresponents, identificats als mateixos Programes Operatius. La concessió d'aquestes subvencions sempre implica una contribució europea d'un 50% dels costos totals, que prové dels Fons FEDER.

A continuació s'examinen els tres àmbits generals de cooperació, amb referència a la seva aplicació als espais territorials en els quals les entitats i administracions públiques catalanes poden participar.

3.1.1. Cooperació transfronterera (INTERREG IIIA)

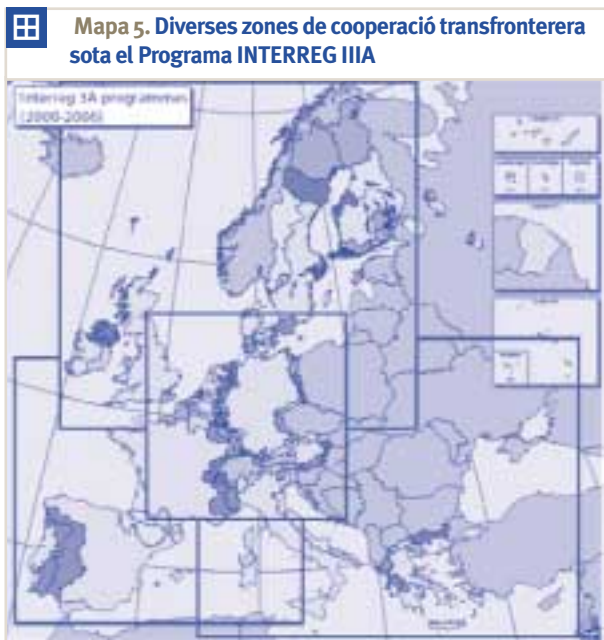
OBJECTIU

L'objectiu de la cooperació transfronterera entre zones contigües és desenvolupar centres econòmics i socials transfronterers mitjançant l'aplicació d'estratègies comunes de desenvolupament.

ZONES SUBVENCIONABLES

Les zones a les quals es dirigeix el Capítol A d'INTERREG III són les següents:

- totes les zones del nivell NUTS III situades al llarg de les fronteres terrestres interiors i exteriors de la Unió Europea
- algunes zones marítimes de nivell NUTS III

TEMES PRIORITARIS

- fomentar el desenvolupament urbà, rural i costaner
- estimular l'esperit empresarial
- desenvolupar la petita i mitjana empresa, inclusivament en els sectors turístics

- desenvolupar les iniciatives d'ocupació locals
- ajudar a la integració del mercat laboral i la inserció social
- fomentar l'ús compartit dels recursos humans i dels centres d'investigació i desenvolupament, ensenyament, cultura, comunicació, sanitat i protecció civil
- ajudar a la protecció del medi ambient, a l'augment del rendiment d'energia i a les energies renovables
- millorar els transports, les xarxes i els serveis d'informació i comunicació i els sistemes hidrològics i d'energia
- incrementar la cooperació jurídica i administrativa
- incrementar el potencial humà i institucional dedicat a la cooperació transfronterera

COOPERACIÓ TRANSFRONTERERA A CATALUNYA

Existeix una zona específica de cooperació transfronterera entre Espanya i França. A Espanya aquesta zona inclou les províncies de Guipúscoa, Navarra, Osca, Lleida i Girona. Les corresponents zones franceses de nivell NUTS III són Pirineus Atlàntics, Alts Pirineus, Alta Garona, Arièja, i Pirineus Orientals.

Aquesta zona de cooperació entre Espanya i França també inclou unes àrees contigües, entre elles les províncies de Barcelona i Tarragona, on existeixen uns criteris especials per permetre rebre subvencions transfrontereres.

El Programa d'INTERREG IIIA que s'aplica en aquestes regions frontereres espanyoles i franceses té com els seus principals objectius el desenvolupament de l'economia d'aquestes zones i l'increment de la cooperació entre elles. Les quatre prioritats del programa, decidides pels Estats membres i les regions participants sobre la base d'una anàlisi dels punts forts, mancances, oportunitats i amenaces d'aquests territoris, són les següents:

1. Estructuració i potenciació de les zones transfrontereres. Aquesta prioritat es plasmarà en projectes d'interès general relacionats amb el desenvolupament sostenible, la gestió comuna de zones naturals i de l'aigua, la protecció civil i les actuacions sanitàries.

2. Desenvolupament de les activitats i de l'ocupació. Aquest eix prioritari es concretarà en actuacions de desenvolupament local d'àmbit transfronterer dirigides al desenvolupament econòmic equilibrat de la zona considerada. Així, per exemple, es tractarà de desenvolupar el turisme en comú, de millorar la qualitat i el valor afegit dels productes locals, i de fomentar la creació i el desenvolupament d'empreses i activitats que revesteixin un interès transfronterer.
3. Promoció de societats obertes i solidàries. Aquest eix permetrà ampliar l'àmbit de la cooperació transfronterera, fent-la extensiva a la societat civil, mitjançant projectes sobre temes que resultin d'interès per al públic en general. Es tractarà bàsicament de projectes innovadors (per exemple de caràcter cultural, intercanvis acadèmics, o projectes en relació amb els mitjans de comunicació). En aquest context, es prestarà especial atenció a les xarxes de transferència de dades.
4. És prevista una línia d'assistència tècnica, per a la gestió, la informació i l'avaluació del programa.

La Taula 1 ofereix un resum de les mesures de cadascun d'aquests eixos, en les quals és possible presentar projectes de cooperació.

Taula 1. Eixos i mesures dels projectes que es presentin per a la zona de cooperació transfronterera entre França i Espanya

- **Eix 1: Estructurar i reforçar els espais transfronterers**
Mesura 1.1. Els espais naturals comuns: coneixement, revaloració, gestió concertada i prevenció de riscos
Mesura 1.2. Promoure un desenvolupament urbà i rural de qualitat i millorar el nivell de vida de les zones transfrontereres
Mesura 1.3. Millorar el transport i les infraestructures d'interès transfronterer
- **Eix 2: Desenvolupar les activitats i l'ocupació**
Mesura 2.1. Assegurar el desenvolupament de l'economia turística
Mesura 2.2. Millora de la qualitat i revaloració dels productes locals
Mesura 2.3. Promoure la creació, el desenvolupament, la recuperació d'empreses i les activitats d'interès transfronterer
Mesura 2.4. Desenvolupar la recerca i la transferència de tecnologia
- **Eix 3: Societats obertes i solidàries: intercanvis, integració social i igualtat entre homes i dones**
Mesura 3.1. Promoure i desenvolupar formació i ensenyament comuns
Mesura 3.2. Desenvolupar i posar en marxa instruments comuns sobre temes d'ocupació, formació, salut, igualtat entre homes i dones i integració social
Mesura 3.3. Promoure i desenvolupar accions culturals i el multiculturalisme
- **Eix 4: Assistència tècnica**

3.1.2. Cooperació transnacional (INTERREG IIIB)

OBJECTIU

L'objectiu de la cooperació transnacional entre les autoritats estatals, regionals i locals és fomentar una major integració territorial a la Unió, mitjançant la formació de grans grups de regions europees.

Cooperació transnacional que implica les autoritats nacionals, regionals i locals en la promoció d'una major integració a la Unió a través de la formació de grans grups de regions europees. Els programes transnacionals de cooperació segueixen les recomanacions de la Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (PDTE) (CEC, 1999), per fomentar un desenvolupament viable i equilibrat del territori europeu. Aquests programes també promouen una millor integració entre els Estats membres i els països candidats així com amb altres països veïns.

ZONES SUBVENCINABLES

Dintre del capítol de cooperació transnacional són subvencionables totes les regions de la Unió i les regions veïnes. Amb vista a l'elaboració dels programes es van establir agrupacions de regions basades en les zones corresponents als programes d'INTERREG IIC² de 1994-1999 (ordenació del territori) i a les mesures pilot d'ordenació del territori emparades en l'antic Article 10 del Reglament del FEDER del període 1994-1999.

2. INTERREG IIC (1994-1999) va ser dirigida a la cooperació transnacional sobre la planificació territorial i regional, incloent-hi la gestió de recursos d'aigua. Aquesta iniciativa va ser llançada en reconeixement de la necessitat perquè els Estats Membres s'involucrin d'una manera més operativa en l'àmbit de cooperació sobre la planificació regional i territorial. Aquest programa va identificar uns vuit espais per a projectes de cooperació transnacional, relatius al desenvolupament territorial. Com a resultat d'aquests projectes, en alguns casos es van elaborar unes estratègies territorials, com per exemple A Spatial Vision for North West Europe de l'espai transnacional de la regió metropolitana de l'Europa del nord-oest, així com NorVision: A Spatial Perspective for the North Sea Region per a l'espai transnacional de la Regió

Són unes onze agrupacions de regions subvencionables per a la cooperació transnacional:

1. Espai Alpí (Alemanya, França, Àustria, Itàlia, Eslovènia, Suïssa i Liechtenstein)
2. ARCHI-MED (Grècia, Itàlia, Xipre, Malta, Líban, Síria, Gazza, Israel, Jordània, Egipte, Líbia, Turquia)
3. Espai Atlàntic (França, Irlanda, Portugal, Espanya, Regne Unit)
4. Regió del Mar Bàltic (Alemanya, Dinamarca, Finlàndia, Suècia)
5. CADSES (Espai Central Adriàtic Danubi del Sud-est. (Àustria, Grècia, regions d'Alemanya i Itàlia a la UE); set països candidats (Polònia, República Txeca, Eslovàquia, Eslovènia, Hongria, Bulgària i Romania) i uns altres set estats (Croàcia, Bòsnia-Hercegovina, República Federal de Iugoslàvia (FRY), República de Macedònia (FYROM), Albània, Moldàvia i Ucraïna.
6. Perifèria Septentrional (Finlàndia, Escòcia, Suècia, Noruega, Les Illes Fèroe i Grenlàndia)
7. Regió del Mar del Nord (Bèlgica, Dinamarca, Alemanya, Els Països Baixos, Suècia, Regne Unit i Noruega)
8. Europa de Sud-oest (Espanya, França, Portugal i Regne Unit)
9. Europa del Nord-est (Bèlgica, França, Alemanya, Irlanda, Luxemburg, Els Països Baixos, Regne Unit i Suïssa)
10. Regions ultraperifèriques
 - a) Espai Carib
 - b) Açores, Madeira i Canàries
 - c) Oceà Índic i l'Illa de Reunió
11. Mediterrani occidental (Itàlia, França, Portugal, Espanya i Regne Unit)

TEMES PRIORITARIS

Les propostes de cooperació transnacional han de tenir en compte el següent:

- l'experiència d'INTERREG IIC
- les prioritats de les polítiques comunitàries i, en concret, la Xarxa de Transport Transeuropa (XTT)
- les recomanacions de la Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (PDTE)

Pel que fa a la Xarxa de Transport Transeuropea, el projecte per al **Tren d'Alta Velocitat Sud**, entre Montpeller-Perpinyà-Barcelona-Saragossa-Madrid-Valladolid, figura com un dels catorze projectes amb prioritat, identificat l'any 1996.

 Mapa 7. Ruta del projecte de Tren d'Alta Velocitat Sud (Projecte 3 de TEN-T)

En aquest context, els eixos prioritaris són els següents:

- Elaborar estratègies de desenvolupament territorial a escala transnacional, que implica la cooperació entre ciutats i entre zones urbanes i rurals.
- Fomentar sistemes de transport eficaços i sostenibles i un major accés a la societat de la informació, a fi de facilitar les comunicacions entre les regions illeques o perifèriques.
- Fomentar la conservació del medi ambient i els recursos naturals, en particular els hidrològics.

COOPERACIÓ TRANSNACIONAL QUE AFECTA CATALUNYA

Hi ha dos programes del capítol de cooperació transnacional de la iniciativa d'INTERREG III en els quals Catalunya pot participar:

- MEDITERRÀNIA OCCIDENTAL (MEDOC)
- SUD-OEST EUROPEU (SUDOE)

INTERREG IIIB - MEDITERRANI OCCIDENTAL (MEDOC)

OBJECTIUS

Els objectius concrets del programa de Mediterrani Occidental són els següents:

- aconseguir un desenvolupament sostenible del territori,
- augmentar la seva competitivitat,
- acréixer l'eficàcia de les seves xarxes de transport i sistemes de comunicació,
- valorar els seus recursos naturals i culturals.

L'arquitectura d'integració de la zona MEDOC es reforçarà a més amb l'establiment d'un sistema general d'associació en tota la conca mediterrània en el qual participaran els nombrosos tercers països de la zona inclosos en el programa MEDOC.

ZONES SUBVENCIONABLES

L'espai transnacional MEDOC és format per regions del nivell NUTS II que pertanyen als sis estats europeus: Espanya (Aragó, Catalunya, València, Múrcia, Andalusia, Balears, Ceuta i Melilla), França (Llenguadoc-Rosselló, Còrsega, Provença - Alps- Costa Blava, Roine-Alps), Itàlia (Basilicata, Calàbria, Campània, Emília-Romanya, Laci, Ligúria, Llombardia, Úmbria, Piemont, Sardenya, Sicília,

Toscana, Vall d'Aosta); Portugal (Algarve i Alentejo), Regne Unit (Gibraltar) i Grècia; així com Suïssa (associada al programa), com també els països tercers elegibles en l'espai de cooperació amb els programes ARCHI-MED i CADSES.

La següent taula ofereix un resum de les mesures de cadascun d'aquests eixos, en les quals és possible presentar projectes de cooperació.

Taula 2. Eixos i mesures dels projectes que es presentin per a l'espai transnacional de MEDOC

- **Eix 1: Conca mediterrània**
Mesura 1.1. Estructuració de la conca mediterrània per a la revaloració i el reforçament dels lligams econòmics, socials i culturals entre les dues ribes
- **Eix 2: Estratègia de desenvolupament territorial i sistemes urbans**
Mesura 2.1. Desenvolupament de cooperacions, aplicació coherent d'estratègies i accions pilot
- **Eix 3: Sistemes de transport i societat de la informació**
Mesura 3.1. Millorar l'accés als territoris
Mesura 3.2. Promoció dels transports intermodals i adaptació progressiva de mitjans de transport més respectuosos amb el medi ambient
Mesura 3.3. Transport marítim i fluvial
Mesura 3.4. Tecnologies innovadores de comunicació i d'informació dirigides al desenvolupament del territori
- **Eix 4: Revaloració del patrimoni i desenvolupament sostenible**
Mesura 4.1. Protecció i revaloració del patrimoni natural i cultural, gestió de la biodiversitat, dels territoris i dels paisatges
Mesura 4.2. Promoció d'un turisme sostenible
Mesura 4.3. Protecció del medi ambient, prevenció i gestió dels riscos naturals
Mesura 4.4. Gestió dels recursos hídrics i lluita contra la sequera i la desertització
- **Eix 5: Assistència tècnica**

INTERREG III B - SUD-OEST EUROPEU (SUDOE)

OBJECTIUS

El Programa Operatiu INTERREG IIIB-SUDOE estableix tres necessitats i reptes fonamentals per a l'espai del Sud-oest Europeu:

1. La cohesió econòmica, social i territorial a Europa
2. La reducció de les disparitats de desenvolupament entre les regions i entre macroregions
3. El reforç de les interconnexions territorials i desenvolupament durador

Aquests tres aspectes contribueixen a la formulació de l'objectiu estratègic prioritari com afavorir l'aparició d'una zona d'integració cultural que participa en el reequilibri territorial d'Europa.

En conseqüència el Programa Operatiu identifica quatre objectius estratègics:

1. Augmentar el grau d'integració
2. Formar una zona de caràcter durador a Europa (dimensions ecològica, econòmica i social)
3. Desenvolupar l'economia del SUDOE i reforçar la seva posició a l'economia mundial
4. Integrar les cooperacions transnacionals en les estratègies de desenvolupament promogudes pels actors públics estatals, regionals i locals

ZONES SUBVENCIONABLES

L'espai transnacional SUDOE és format per regions del nivell NUTS II que pertanyen als quatre estats. Espanya (tot l'estat); Portugal (tot l'estat), França (Aquitània, Alvèrnia, Llenguadoc-Rosselló, Llemosí, Migdia-Pirineus i Poitou-Charentes); i Regne Unit (Gibraltar).

La següent taula ofereix un resum de les mesures de cadascun d'aquests eixos, en les quals és possible presentar projectes de cooperació.

Taula 2. Eixos i mesures dels projectes que es presentin per a l'espai transnacional de SUDOUE

- **Eix 1: Estructuració policèntrica de l'espai i reforçament de nuclis de competència**

Mesura 1.1. Reforçar i consolidar el sistema urbà del sud-oest europeu

Mesura 1.2. Dinamitzar les zones rurals i desenvolupar les complementarietats territorials per a l'explotació sostenible dels recursos del sud-oest europeu

Mesura 1.3. Revaloritzar el potencial de desenvolupament i d'innovació del sud-oest europeu.
- **Eix 2: Gestió del patrimoni cultural i natural, i promoció del medi ambient**

Mesura 2.1. Preservar i millorar el valor patrimonial dels espais i dels recursos naturals, especialment dels recursos de l'aigua

Mesura 2.2. Dinamitzar la revaloració creativa del patrimoni cultural

Mesura 2.3. Afavorir un nou apropament de la gestió patrimonial i mediambiental per part dels actors
- **Eix 3: Desenvolupar sistemes de comunicació eficaços i duradors, i facilitar l'accés a la societat de la informació**

Mesura 3.1. Optimitzar les xarxes i els sistemes de transport del sud-oest europeu i desenvolupar-ne la intermodalitat

Mesura 3.2. Facilitar l'accés a la societat de la informació
- **Eix 4: Establir un mecanisme de cooperació permanent entre els actors del sud-oest europeu mitjançant la posada en marxa de gestions territorials comunes**

Mesura 4.1. Promoure els mètodes, les estructures i les eines territorials comunes i reforçar la identitat del sud-oest europeu
- **Eix 5: Assistència tècnica**

3.1.3. Cooperació interregional (INTERREG IIIC)

OBJECTIU

L'objectiu de la cooperació interregional és millorar l'eficàcia de les polítiques i dels instruments i les tècniques de desenvolupament regional i de cohesió, mitjançant cooperació transnacional i interregional.

ZONES SUBVENCIONABLES

El capítol C va dirigit especialment a les regions menys desenvolupades i en procés de reconversió. El capítol divideix el territori en quatre àmbits – Nord, Sud, Est i Oest.

Mapa 10. Els quatre àmbits territorials - Nord, Sud, Est i Oest - de la iniciativa INTERREG IIIC

Com es pot veure al Mapa 11 l'àmbit del Sud inclou Espanya (tot l'estat); Portugal (tot l'estat); diverses regions de nivell NUTS III de França, Itàlia i Grècia; i Gibraltar (Regne Unit).

TEMES PRIORITARIS

Són dos els temes prioritaris aplicables a tot l'espai europeu per a les qüestions de cooperació interregional:

1. Intercanviar experiències i pràctiques entre els Estats membres i entre aquests i els tercers països pel que fa a la cooperació transfronterera i transnacional dels capítols A i B d'INTERREG III
2. Cooperar en sectors com la investigació, el desenvolupament tecnològic, l'esperit emprenedor, la societat de la informació, el turisme, la cultura o el medi ambient.

PRIORITATS D'ACTUACIÓ PER A LA ZONA SUD

El programa té com a objectiu millorar, a través de la posada en xarxa, l'eficàcia de les polítiques i dels instruments de

desenvolupament regional i de cohesió en l'àmbit regional, nacional i europeu. Aquest objectiu es divideix en quatre prioritats:

1. Intervencions
2. Assistència tècnica vinculada a la prioritat 1
3. Actuacions en regions frontereres amb països candidats
4. Assistència tècnica vinculada a la prioritat 1

La cooperació s'articula entorn de les tres categories d'acions següents:

Actuacions-marc regionals (AMR)

Aquestes actuacions tenen com a objectiu l'intercanvi d'experiències adquirides pel grup de regions en matèria de metodologia i de gestió de projectes. L'objectiu és l'intercanvi i l'aprenentatge a llarg termini, a partir d'una estratègia clara basada en un nombre limitat de projectes.

Projectes individuals de cooperació interregional

Els projectes individuals de cooperació interregional tenen com objectiu l'intercanvi de metodologia en matèria de gestió de projectes. El propòsit no és simplement intercanviar experiència, sinó també realitzar certes parts del projecte en comú, generant d'aquesta forma un valor afegit real per als diferents participants. L'èxit de tal projecte es concretarà, per exemple, en la transferència dels resultats d'una regió a una altra, amb un impacte en la regió beneficiària.

Xarxes

Les xarxes tenen com a objectiu unir diferents regions en la Unió Europea i fora d'ella, per facilitar la transferència i l'intercanvi de mètodes que facilitin l'execució dels projectes. Podrà tractar-se d'actuacions tals com organització de semina-

ris i de conferències, la creació de llocs Internet i de bases de dades, visites d'estudi i intercanvi de persones, amb la finalitat de compartir experiències i transferir competències tècniques.

3.1.4 Punts de contacte per als programes d'INTERREG III a Catalunya

INTERREG IIIA Cooperació transfronterera	ZONA TRANSFRONTERERA ENTRE FRANÇA I ESPANYA
	Consell Regional d'Aquitània Hôtel de Région 14, rue François de Soirdis F-33 070 Bordeaux. França
INTERREG IIIB Cooperació transnacional	MEDITERRANI OCCIDENTAL (MEDOC)
	Ministeri Italià d'Infraestructura i Transport . Direcció General per a la Coordinació Territorial (DI.CO.TER) Via Nomentana, 4. I-00198 Roma. Itàlia Tel.: +39 06 44125200 Fax.: +39 06 44123300
	SUD-OEST EUROPEU (SUDOE) http://www.interreg-sudoe.org/castellano/ INTERREG III B - SUDOE Secretariat Comú Burgos, 11, 5 ^a planta. 39008 Santander Tel. 942 24 11 13 Fax: 942 37 23 29
INTERREG IIIC Cooperació interregional	INTERREG IIIC http://www.interreg3c.net/web/home_en
	INTERREG IIIC SUD Secretariat Tècnic Conjunt Carrer Avellanes, 14 3G 46003 València Tel.: 96 3153340 Fax: 96 3153347 sud@interreg3c.net

Les diverses Secretaries Tècniques poden ajudar en tots els aspectes de les oportunitats i convocatòries, i en programes específics de cooperació.

La Generalitat de Catalunya, a través del Departament d'Economia i Finances, manté un portal sobre la Política regional europea, on es pot trobar una base d'informació molt àmplia, amb la normativa corresponent, sobre els Fons Estructurals i el Fons de Cohesió, i les iniciatives de cooperació.

(Vegeu http://www.gencat.net/economia/progecon/fons_estructurals/)

També al portal de l'Observatori de Desenvolupament Estratègic a Catalunya (ODECAT) del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, és possible trobar informació sobre algunes de les àrees de cooperació dels programes d'INTERREG III (vegeu Tendències dins de Desenvolupament Estratègic).

(Vegeu <http://www.odecat.net>)

• 3.2 European Spatial Planning Observation Network (ESPON)

La Xarxa d'Observació d'Ordenació Territorial Europea (més coneguda en anglès com l'*European Spatial Planning Observation Network* - ESPON³) va ser establerta sota la iniciativa comunitària d'INTERREG III, i sota els Fons Estructurals. Com s'havia explicat anteriorment en aquest treball, la idea d'establir un observatori europeu sobre qüestions de l'ordenació territorial va sorgir l'any 1994 de la reunió del Consell Informal de Ministres de l'Ordenació Territorial.

El Programa de l'ESPON va ser llançat més tard, després de la preparació de la Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (CEC, 1999). La preparació de la PDTE havia descobert unes diferències molt importants de coneixement sobre les tendències del desenvolupament espacial i territorial, i especialment dels efectes espacials de les polítiques sectorials de la Unió Europea (UE) i a nivell europeu. Tenint en compte que la pròxima ampliació de la UE expressaria dubtes sobre l'estructura espacial de la mateixa UE, i imposaria efectes espacials més forts també sobre els països adjacents, la necessitat de recerca en comú va aparèixer molt evident.

En conseqüència, la iniciativa de l'ESPON està dirigida a millorar el coneixement de formes i tendències del desenvolupament territorial europeu; especificar les implicacions de la PDTE en alguns territoris transnacionals i estatals en particular; desenvolupar un millor coneixement de la dimensió espacial dels Fons Estructurals i altres Polítiques Comunitàries, i promoure una millora de la coordinació de decisions sobre aspectes de desenvolupament territorial.

3. Vegeu <http://www.espon.lu>

OBJECTIUS

El Programa ESPON 2006 està basat en la percepció que totes les parts del territori europeu estan afrontant oportunitats i debilitats en comú, encara que aquestes oportunitats i febleses puguin donar-se en situacions territorials i regionals molt diferents. Es va prendre la decisió que una aproximació compartida per tractar-se d'aquestes oportunitats i febleses afegiria valor als esforços individuals fets per cada un dels països participants. Fer el màxim ús de les tècniques estatals i regionals, els recursos i el coneixement actual, requereix una aproximació en xarxa basada en les institucions estatals de recerca. Només l'aproximació en xarxa pot garantir una identificació comprensiva i un ús eficient dels recursos. A més, la demanda per a una recerca orientada a la política aplicada ajuda a especificar les tècniques requerides per l'ESPON. Hauria de poder traduir i aplicar el coneixement científic d'una manera que els responsables de la presa de decisions es beneficiïn directament dels treball realitzats per la xarxa, per a les seves estratègies i la seva execució de polítiques.

Pel fet que Europa es troba actualment en un procés d'ampliació, el Consell Europeu de Luxemburg (desembre 1997) va permetre als països candidats participar en programes europeus, per facilitar l'estratègia de preaccés d'aquests països.

Es considerava que no es podia realitzar una avaluació comprensiva del futur del territori europeu sense tenir en compte el territori més ampli, incloent-hi els tercers països europeus (com per exemple els que pertanyen al bloc de l'EFTA⁴ i els de la regió dels Balcans) i els països mediterranis del Sud i Est. Per tant, es va prendre la decisió d'incorporar aquests països i els seus investigadors en la inicia-

4. European Free Trade Association, que incorporen els estats d'Islàndia, Liechtenstein, Noruega i Suïssa (vegeu <http://www.efta.int/>)

tiva, així com la participació dels països candidats. D'acord amb l'Apartat 2 de les Orientacions de l'ESPO 2001-2006, la iniciativa hauria de seguir set objectius:

1. Afegir valor a la recerca estatal existent a través d'un clar enfocament europeu i transnacional, millorant el coneixement de la diversitat del territori europeu i el desenvolupament territorial, incloent-hi la dimensió prospectiva i el desenvolupament sostenible, anant més enllà de les estadístiques utilitzades normalment. Això inclourà unes anàlisis de les tendències territorials dels 13 països candidats i els països veïns, així com els països membres, per poder arribar a conclusions per al desenvolupament territorial de tota la UE, present i futur.
2. Especificar les implicacions de les orientacions polítiques de la PDTE sobre els espais transnacionals i nacionals, la interpretació d'espais existents (com els d'Interreg II/III) i eventualment altres espais evolucionant tenint en compte l'ampliació de la UE;
3. Desenvolupar orientacions per a instruments i institucions, necessàries per una millor percepció i aplicació de les opcions polítiques de la PDTE a tots els nivells des de la UE al nivell local; també incloent una millor aplicació coordinada dels principis de la PDTE;
4. Contribuir a un millor coneixement i realçament de la dimensió espacial dels Fons Estructurals, la política de Cohesió i altres polítiques de la Comunitat, i polítiques sectorials estatals;
5. Fer contribucions concretes i propostes per millorar la coordinació de decisions rellevants territorialment, preses a diferents nivells (a nivell de la Comunitat, i al nivell estatal, regional i local) i en diferents polítiques sectorials;

6. Tancar la bretxa entre els que fan les polítiques, els administradors, i els investigadors;
7. Crear una xarxa de la comunitat europea científica al camp fragmentat de desenvolupament espacial i territorial.

Aquests objectius parteixen del reconeixement que la recerca sobre el desenvolupament espacial des d'una perspectiva estatal, regional i local d'alguna manera ja existeix, i que ja està disponible, tot i que no cobreix tot el territori de la UE. La iniciativa ESPON té la intenció de fer ús dels mètodes i resultats ja existents, amb un enfocament sobre la dimensió europea, però al mateix temps elaborar i implementar mètodes comuns i aproximacions innovadores quan siguin necessàries, per exemple, per mesurar la integració espacial o la paritat d'accés. Quan es destaquen les llacunes en els models i mètodes, s'hauran de corregir a través d'uns esforços compartits. La dimensió europea pot existir des de la perspectiva de la UE cap a les regions, i des de les regions cap a la UE. Aquests objectius haurien d'assegurar l'enfocament d'ESPOON sobre la recerca amb una rellevància política, especialment per als Fons Estructurals. A més, la iniciativa d'ESPOON hauria de contribuir a l'elaboració de la política a través de la provisió de dades rellevants per revelar tendències espacials, incloent-hi la dimensió prospectiva; i a través de definir i mesurar indicadors rellevants i realitzar projectes temàtics que ajudin a comprendre les tendències espacials i donar pautes per reajustar les polítiques a tots els nivells governamentals i cap a una millora de la coordinació sectorial.

En resum, ESPON intenta millorar el coneixement a nivell europeu sobre les tendències territorials i els impactes territorials de les polítiques sectorials, així com desenvolupar instruments i escenaris integrats. El programa ofe-

reix recolzament al desenvolupament de la política en els camps de la cohesió territorial i els Fons Estructurals.

ESTRUCTURA DE LA XARXA

La Xarxa s'estructura de la manera següent:

- Comitè de Seguiment
- Autoritats de Gestió i Pagament
- Unitat de Coordinació
- ESPON Punts de Contacte
- Grups Transnacionals de Projectes (GTP)

Les Autoritats de Gestió i Pagament, i el Comitè de Seguiment, tenen la responsabilitat de gestionar i realitzar el seguiment del Programa ESPON 2006. Des del començament del programa, el Ministeri de l'Interior de Luxemburg duu a terme les funcions de les Autoritats de Gestió i Pagament. El Comitè de Seguiment compta amb representació dels estats membres de la UE, així com representació de la mateixa Comissió Europea (a través de la Direcció General de Política Regional). La Unitat de Coordinació, també situada a Luxemburg, té la responsabilitat de coordinar i recolzar totes les activitats de la xarxa. Els Punts de Contacte representen la capacitat de recerca de cada un dels estats membres, a través de la seva experiència, i vinculacions amb i coneixement sobre institucions estatals de recerca en tots els sectors de recerca espacial rellevant. Finalment, els Grups Transnacionals de Projectes estan realitzant els projectes de recerca. Cada GTP ha d'incloure centres de recerca d'almenys tres països, sota la direcció d'un Coordinador.

PROJECTES

Els projectes llançats sota el programa d'ESPON tenen una aproximació integrada a la matèria i tots tenen una dimen-

sió territorial bastant clara. En el seu conjunt, cobreixen un ampli ventall de temes i per tant tenen un caràcter molt divers, des dels mètodes científics i bases de dades a través de projectes estratègics, fins a qüestions institucionals i instrumentals.

És possible diferenciar entre els següents camps de recerca:

i) **Estudis temàtics** sobre els efectes territorials de desenvolupaments espacials significatius sobre els fons de les tipologies de les regions, i la situació de les ciutats partint d'una àmplia base de dades empíriques.

Taula 4. Els principals projectes dels estudis temàtics d'ESPON

1.1.1	El paper, la situació específica i les potències de les àrees urbanes com a nodes en un desenvolupament policèntric (2002-2004)
1.1.2	Les relacions urbanes-rurals a Europa (2003-2004)
1.1.3	L'ampliació de la Unió Europea i la perspectiva europea més àmplia pel que fa a l'estructura espacial policèntrica (2002-2006)
1.1.4	Els efectes espacials de les tendències demogràfiques i migració
1.2.1	Els serveis i les xarxes de transport: Tendències territorials i l'oferta bàsica d'infraestructura per a la cohesió territorial (2002-2004)
1.2.2	Els serveis i les xarxes de la telecomunicació: Tendències territorials i l'oferta bàsica d'infraestructura per a la cohesió territorial (2002-2004)
1.3.1	Els efectes espacials i la gestió de riscos naturals i tecnològics en general i pel que fa al canvi climàtic (2002-2004)
1.3.2	Tendències territorials de la gestió del patrimoni natural (2002-2004)

ii) **Estudis amb un impacte polític** sobre l'impacte espacial de les polítiques sectorials comunitàries, la política del desenvolupament espacial sobre tipus de regions amb un enfocament sobre les vinculacions institucionals entre els nivells governamentals i la dimensió instrumental de les polítiques partint d'una àmplia base de dades empíriques.

Taula 5. Els principals projectes amb un impacte polític d'ESPO

2.1.1	L'impacte territorial de les polítiques europees de transport i de la Xarxa de Transport Transeuropea (XTT) (2002-2004)
2.1.2	L'impacte territorial de la recerca europea i la política de desenvolupament (2002-2004)
2.1.3	L'impacte territorial de la política agrària comuna (PAC) i la política de desenvolupament rural (2002-2004)
2.1.4	Les tendències territorials de serveis i xarxes energètiques i l'impacte territorial de la política europea d'energia
2.2.1	Els efectes territorials dels Fons Estructurals (2002-2005)
2.2.2	Els efectes territorials de l'"Aquis Communautaire", ajuts de preaccessió, i els Programes Phare/Tacis/Media
2.2.3	Els efectes territorials dels Fons Estructurals a les àrees urbanes (2002-2004)

iii) **Estudis multitemàtics** que avaluen els resultats d'altres estudis cap a resultats integrats com a sistemes d'indicadors i dades, les tipologies de territoris, escenaris de desenvolupament espacial i conclusions per al desenvolupament territorial.

iv) La quarta categoria de projectes té l'objectiu d'explorar

Taula 6. Els principals projectes d'estudis multitemàtics

3.1	Eines integrades per al desenvolupament espacial (territorial) europeu (2002-2004)
3.2	Escenaris i orientacions espacials pel que fa a la PDTE i la política europea de la cohesió (2004-2006)

les sinergies entre els fons estatals i europeus per a la recerca. En aquest moment l'únic projecte d'aquesta categoria està dirigit a l'elaboració d'una guia que ofereix un recolzament a la recerca, amb diverses dades territorials i mapes a través d'Europa, no només dels 15 estats membres de la UE sinó també dels països de la futura adhesió. A més contindrà consideracions sobre el nivell europeu i transnacional.

En el portal d'ESPON (vegeu <http://www.espon.lu>) es pot trobar tota la documentació (en anglès) respecte al desenvolupament de tots aquests projectes, així com els informes dels seminaris bianuals i altra informació relacionada amb aquesta iniciativa.

Conclusions

La Unió Europea (UE) està a la vora de l'ampliació més significativa des de la seva fundació l'any 1951.⁵ Una vegada finalitzada, la UE27 tindrà una extensió territorial d'uns 4,3 milions km², que implica una ampliació física d'aproximadament 34% de l'extensió territorial actual de la UE15. La població europea augmentarà en un 28% fins a uns 490 milions de persones. (ESPON, 2003) De tota manera, el centre de gravetat econòmica europea, format per l'anomenat 'pentàgon' de Londres, París, Munic, Milà i Hamburg mantindrà la seva importància econòmica; i en termes geogràfics, Catalunya podria quedar caracteritzada territorialment com una regió perifèrica, respecte al centre, dintre d'aquesta nova configuració territorial.

Per tant, es considera summament important que totes les persones i institucions, relacionades directament o indirectament amb el desenvolupament estratègic i la planificació territorial, facin cas i tinguin en compte la dimen-

5. Més significativa que les cinc ampliacions anteriors (1973, 1981, 1986, 1990 i 1995) de caràcter progressiu, pel fet de la dimensió de l'augment demogràfic així com territorial, i de la diversitat.

sió europea d'aquest àmbit de polítiques públiques. Fins fa poc, no existia cap estratègia per a l'espai europeu quant al desenvolupament estratègic i la planificació territorial. L'elaboració de la Perspectiva de Desenvolupament Territorial Europea (PDTE) (CEC, 1999), per primera vegada va posar a l'abast de tothom un marc de referència territorial i una nova manera de comprendre l'espai europeu.

La PDTE és molt clara pel que fa als objectius de desenvolupament estratègic per al territori europeu. El document ofereix una sèrie d'opcions polítiques, totes amb l'objectiu de contribuir a la cohesió europea, no només en aspectes econòmics i socials, sinó també en aspectes territorials, per reduir les disparitats regionals que existeixen i contribuir a una Europa més equilibrada en tots els sentits. L'Europa que sigui desitjable aconseguir consistirà en una macroregió amb cohesió, amb un equilibri entre el nivell de desenvolupament sostenible i la competitivitat entre les seves parts.

S'hauria de tenir present que la PDTE és un document orientador i per tant és responsabilitat de les institucions amb competències en el desenvolupament estratègic i la planificació territorial, tenir en compte l'aplicabilitat de les opcions polítiques que es troben al PDTE a la seva realitat territorial a l'hora d'elaborar plans estratègics i/o territorials.

Les diverses iniciatives comunitàries de cooperació entre les regions, és a dir, a través dels diferents programes d'INTERREG III, estan proporcionant oportunitats idònies per aprendre d'altres experiències i d'alguna manera verificar 'a la pràctica', la validesa de moltes de les idees bàsiques i centrals de la PDTE. També el programa ESPON 2000-2006 està permetent aprofundir en el coneixement d'aquestes mateixes idees. Els resultats dels

diversos projectes d'ESPOON faran una contribució significativa a la (re)formulació de la política territorial europea per al pròxim període dels Fons Estructurals, després del 2006.

Com s'ha dit, més d'una vegada, en aquest treball, l'actuació de la UE està encaminada cap a la promoció d'un desenvolupament harmoniós, i a més, a reduir les diferències entre els nivells de desenvolupament de les diverses regions. El punt clau de la dimensió europea de l'àmbit territorial és simplement poder traduir aquest objectiu al camp de les activitats territorials, a l'hora de l'elaboració de plans estratègics i/o territorials, i en qualsevol moment que s'ha de prendre una decisió que podria afectar el territori. Progressivament el concepte de 'territori' està adquirint una importància especial. Per tant, és necessari que hi hagi una resposta oportuna per part dels polítics, els especialistes i les institucions, tant públiques com privades, a Catalunya com és el nostre cas, que encaixi el territori català dintre de la visió europea que procedeix de Brussel·les, sempre que es pugui assegurar un desenvolupament territorial català adequat i correcte dintre de l'espai més ampli que és Europa.

Octubre de 2003
Barcelona

COHESIÓ ECONÒMICA I SOCIAL

La cohesió econòmica i social expressa la solidaritat entre els Estats membres i les regions de la Unió Europea i afavoreix el desenvolupament equilibrat i durador, la reducció de les divergències estructurals entre regions i estats, i la promoció real d'oportunitats entre les persones. La cohesió econòmica i social es concreta a través de diversos instruments financers i, concretament, dels Fons Estructurals. [Vegeu Articles 158-162 del Tractat de la Unió Europea (CEC, 2002)]

DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

El concepte de desenvolupament sostenible fa referència a un creixement econòmic susceptible de satisfer les necessitats de les nostres societats en termes de benestar, a curt, mitjà i sobretot llarg termini. Suposa que el desenvolupament ha de respondre a les necessitats del present sense comprometre la capacitat de les generacions futures. Concretament, requereix la reunió de les condicions propícies per a un desenvolupament econòmic a llarg termini que garanteixi el respecte del medi ambient. La cimera mundial per al desenvolupament social de Copenhaguen (març de 1995) va subratllar, a més, la necessitat de lluitar contra l'exclusió social i de protegir la salut de l'individu.

El Tractat d'Amsterdam va inscriure expressament el desenvolupament sostenible en el preàmbul del Tractat de la Unió Europea.

DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA REGIONAL

La Direcció General de Política Regional és el servei de la Comissió Europea encarregat de les accions europees a favor del desenvolupament econòmic i social de les regions desfavorides de la Unió Europea, de conformitat amb els articles 158 i 160 del Tractat. (Vegeu http://europa.eu.int/comm/regional_policy/)

EUROPEAN SPATIAL PLANNING OBSERVATION NETWORK (ESPON)

Es tracta d'un programa europeu sota la iniciativa comunitària INTERREG III (Article 53). Té com a objectiu millorar el coneixement sobre desenvolupament territorial de l'ampliació de la Unió Europea, estimulant resultats operatius i l'establiment de xarxes en el camp de les polítiques públiques i la recerca des d'una aproximació territorial integrada. (Vegeu <http://www.espon.lu>)

EUROPEAN SPATIAL PLANNING RESEARCH AND INFORMATION DATABASE (ESPRID)

Una base de dades amb informació sobre temes de l'ordenació territorial estratègica en el context europeu. Conté matèria de textos i revistes acadèmiques, informes polítics, plans, bases de dades i pàgines web. S'adreça a les necessitats especials de les persones que treballen en temes dels programes INTERREG i la iniciativa d'ESPON 2006, així com a aquelles persones que desenvolupen estratègies espacials i territorials a través d'Europa. (Vegeu <http://www.esprid.org/>)

EUROPEAN SPATIAL DEVELOPMENT PERSPECTIVE (ESDP)

Vegeu Perspectiva de Desenvolupament del Territori Europeu (PDTE)

FONS DE COHESIÓ

Els Fons de Cohesió, creats el 1993, aporten una contribució financera a projectes relacionats amb el medi ambient i les infraestructures de transport en virtut de l'Article 161 del Tractat de la Unió Europea (CEC, 2002). (Vegeu: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/procf/cf_en.htm)

FONS ESTRUCTURALS

Els Fons Estructurals són els instruments financers de la política europea. Són quatre: FSE, FEDER, FEOGA-Orientació i IFDP. Financen accions a través de tres procediments: programes d'iniciativa estatal, programes d'iniciativa comunitària i accions innovadores. Els Fons Estructurals complementen les dotacions financeres dels actors regionals o estatals, segons el principi d'addició.

(Vegeu http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/prord/sf_en.htm)

FONS EUROPEUS DE DESENVOLUPAMENT REGIONAL (FEDER)

Els Fons Europeus de Desenvolupament Regional són un tipus d'ajuts classificats com a fons estructurals de la Unió Europea. Es van crear l'any 1975 amb l'objectiu de corregir els principals desequilibris regionals de la Unió.

(Vegeu http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/rord/prord_en.htm)

INFORMES DE LA COHESIÓ ECONÒMICA I SOCIAL

Cada tres anys, la Comissió Europea ha de presentar un informe sobre els progressos realitzats en la consecució de la cohesió econòmica i social i la manera com han contribuït els diferents mitjans previstos en el Tractat de la Unió

Europea. L'informe més recent d'aquesta sèrie va ser el Segon Informe sobre la cohesió econòmica i social, publicat al gener de 2001, i va ser important pel fet d'emfasitzar per primera vegada la transcendència de la cohesió territorial europea.

INTERREG III

Vol fomentar la cooperació transeuropea per a un desenvolupament equilibrat. Té tres àmbits d'actuació en els quals poden participar els ens locals: la cooperació transfronterera de municipis que estan en regions frontereres contigües, incloses les fronteres externes i marítimes; la cooperació transnacional entre les autoritats locals, regionals i estatals, per promoure la integració europea i un desenvolupament sostenible i equilibrat; i la cooperació interregional, per millorar l'eficàcia de les polítiques i instruments de desenvolupament regional mitjançant projectes en xarxa.

(Vegeu http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/index_en.htm)

El Capítol A de la iniciativa INTERREG III es refereix al fet que l'objectiu de la cooperació transfronterera entre regions adjacents és desenvolupar centres econòmics i socials transfronterers amb estratègies comunes de desenvolupament.

El Capítol B de la iniciativa INTERREG III es refereix al fet que l'objectiu de la cooperació transnacional entre autoritats nacionals, regionals i locals és promoure una millor integració territorial dintre de la UE amb la formació de grans grups de regions europees. També fomentar el desenvolupament sostenible i equilibrat a la UE i una

major integració entre els 15 Estats Membres i els països candidats i altres països veïns. En aquest capítol es dona especial èmfasi a les regions ultraperifèriques i les regions illenques, i es posen a l'abast oportunitats per a la promoció de la cooperació entre grups de regions que s'enfronten a problemes comuns, com ara les àrees de muntanya.

El Capítol C de la iniciativa INTERREG III es refereix al fet que l'objectiu de la cooperació interregional és millorar l'eficàcia de les polítiques i dels instruments de desenvolupament regional amb l'intercanvi d'informació a gran escala i compartint experiències (integració en xarxes).

NUTS

La Nomenclatura d'Unitats Territorials Estadístiques (NUTS) va ser establerta per l'Oficina de Estadística de les Comunitats Europees amb el fi d'oferir una divisió uniforme i coherent de la repartició territorial i des de 1998 s'ha utilitzat en la legislació comunitària dels Fons Estructurals.

La nomenclatura actual subdivideix els quinze estats membres de la Unió Europea en:

- 78 territoris de nivell NUTS I : *Länder* alemanys, *regions* a Bèlgica, Dinamarca, Suècia, Irlanda, el País de Gales, Escòcia, *zones d'estudi de l'ordenament de territori* en França, i altres grans entitats regionals.
- 210 territoris de nivell NUTS II : *Comunitats autònomes* d'Espanya, les *regions* i els *departaments d'ultramar* de França, les *províncies* belgues i holandeses, les *regions* italianes, els *länder* austríacs, els *regierungsbezirke* alemanys, etc.
- 1093 territoris a nivell NUTS III : els *nomos* a Grècia,

els *maakunnat* a Finlàndia, els *län* a Suècia, els *kreise* alemanys, els departaments a França, les *províncies* espanyoles i italianes, etc.

La subvencionabilitat d'un territori en virtut de l'Objectiu núm. 1 es basa principalment en las referències a nivell NUTS II; la relativa a territoris de l'Objectiu núm. 2, a nivell NUTS III.

OBJECTIU NÚM. 1

Es refereix al desenvolupament i l'ajustament estructural de regions en procés de desenvolupament. Constitueix el gruix de la despesa dels fons estructurals - més del 70%. Aporta ajuts a les regions per sota del 75% del PIB comunitari i a les regions ultraperifèriques. Les prioritats són la reducció dels retards en desenvolupament en inversions productives que generin ocupació estable, mesures de desenvolupament rural, serveis a les petites i mitjanes empreses, mesures de recerca i desenvolupament, formació professional, ajuts a l'ocupació, i d'inversions en sanitat i educació.

OBJECTIU NÚM. 2

Es refereix a la reconversió econòmica i social de zones amb dificultat estructural. Preveu la reconversió de zones industrials, zones rurals en declivi, zones urbanes en crisi i zones dependents de la pesca. Es vincula a la promoció de l'ocupació, al desenvolupament perdurable, a la igualtat de gènere, a la protecció del medi ambient i a la promoció de la societat de la informació i les noves tecnologies de la informació i comunicació.

PERSPECTIVA DE DESENVOLUPAMENT DEL TERRITORI EUROPEU (PDTE)

La Perspectiva de Desenvolupament del Territori Europeu (PDTE), adoptada al maig de 1999 pels Ministres dels

Quinze encarregats de l'ordenació del territori, té per objecte reforçar la coordinació de les polítiques estatals en aquest àmbit. Es basa en tres principis directors: el desenvolupament d'un sistema urbà equilibrat i policèntric i una nova relació ciutat-camp, la garantia d'una igualtat d'accés a les infraestructures del coneixement i finalment, el desenvolupament sostenible, la gestió intel·ligent i la conservació de la naturalesa i el patrimoni cultural.

SPATIAL PLANNING

El terme anglès per a la planificació territorial. Segons el *Compendium of European Spatial Planning Systems*, (CEC, 1997) "spatial planning es refereix als mètodes utilitzats principalment pel sector públic per influir en la distribució futura d'activitats en l'espai. Es realitza amb els objectius de crear una organització territorial dels usos del sòl i dels vincles entre ells, més racional, per equilibrar les demandes de desenvolupament amb la necessitat de protegir el medi ambient, i aconseguir objectius socials i econòmics. Spatial planning abraça mesures per coordinar els impactes espacials d'altres sectors polítics, per aconseguir una distribució de desenvolupament econòmic entre regions més equilibrada que la que podria resultar a través dels esforços del mercat, i per regular la conversió d'usos de sòl i immobles." (p. 24).

UE15

La Unió Europea del quinze membres: és a dir Alemanya, Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Espanya, Finlàndia, França, Grècia, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Els Països Baixos, Portugal, Regne Unit i Suècia.

UE27

La configuració prevista de la futura Unió Europea, amb la inclusió dels 10 nous estats membres, a partir de l'1 de maig de 2004: és a dir, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia i la República Txeca; i la possible adhesió de Romania i Xipre el 2007. Cal afegir que s'ha fixat la data de desembre de 2004 per avaluar les possibilitats d'obrir negociacions amb Turquia. (Vegeu http://europa.eu.int/comm/enlargement/index_en.html)

URBAN II

Està orientat a la revitalització econòmica i social de zones urbanes en crisi, tant a nivell de ciutats petites i mitjanes com a nivell de barris a les grans ciutats. Posa en marxa noves estratègies a favor del desenvolupament urbà per incloure-les en programes més amplis.

(Vegeu http://europa.eu.int/comm/regional_policy/urban2/index_en.htm)

XARXA DE TRANSPORT TRANSEUROPEA (XTT)

Per aprofitar plenament els avantatges del mercat interior, la Comunitat està contribuint al desenvolupament de les xarxes transeuropees [Articles 154-156 del Tractat de la Unió Europea (CEC, 2002)], expressió que comprèn les infraestructures transfrontereres de transports, energia, telecomunicacions i medi ambient. Aquestes mesures impulsaran la interoperabilitat de les xarxes estatals i el seu accés. L'any 1994, el Consell Europeu va decidir donar el seu recolzament a catorze projectes prioritaris sobre transport i deu projectes en el camp de l'energia.

(Vegeu http://europa.eu.int/comm/ten/index_en.html)

Referències i bibliografia

CEC (1991): *Europe 2000: Outlook for the Development of the Community's Territory*, Oficina per a les Publicacions Oficials de les Comunitats Europees, Luxemburg.

CEC (1994): *Europe 2000+: co-operation for European territorial development*, Oficina per a les Publicacions Oficials de les Comunitats Europees, Luxemburg.

CEC (1997): *Compendium of European Spatial Planning Systems*, Oficina per a les Publicacions Oficials de les Comunitats Europees, Luxemburg.

CEC (1999): *European Spatial Development Perspective: Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union*, Oficina per a les Publicacions Oficials de les Comunitats Europees, Luxemburg.

CEC (2001): *Second report on economic and social cohesion: Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory*, Oficina per a les Publicacions Oficials de les Comunitats Europees, Luxemburg.

CEC (2002): *European Union: Consolidated Versions of the Treaty on European Union and of the Treaty Establishing the*

European Community, Diari Oficial de les Comunitats Europees, C 325/01, 24 de desembre de 2002.

ESPO (2003): *Basic spatial characteristics of the enlarged European Territory*, <http://www.espon.lu/online/homepage/index.html>. (Data de consulta: 7 d'octubre de 2003)

Generalitat de Catalunya (2000): *Perspectiva de desenvolupament del territori europeu*, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya.

